

960828-4

Když chceme analyzovat povahu myšlenkového aktu (resp. aktu vědomí), nemůžeme zůstat jen u aktu samotného. Jde totiž o to, že k myšlenkovému aktu nutně náleží také něco, co není jeho součástí. Především to je subjekt onoho aktu: k myšlení nutně náleží myslící (= cogitans), ale pochopitelně to neznamená, že myslící je součástí nebo složkou, a už vůbec ne výsledkem, produktem tohoto aktu. Dále platí, že každý myšlenkový akt se vztahuje k tomu, co je myšleno, tedy k myšlenému (= cogitatum). Zde si musíme vyjasnit, co to znamená „vztahovat se“ k něčemu. Běžně nebývá zvykem rozlišovat vztahy ve smyslu aktivního, činného vztahování k něčemu od vztahů, které může (a musí) zjišťovat a konstatovat někdo třetí (resp. další). Že určitý strom nebo určitý živočich v Severní Americe je či není větší než jiný určitý strom v Evropě, je konstatovatelný kvantitativní vztah, ale pouze za předpokladu, že tu je někdo, kdo oba stromy nebo živočichy konkrétně vybere a porovná. Jinak nemůže být takový nebo i jiný „vztah“ mezi obojím považován za „skutečný“, tj. uskutečněný aktivním oboustranným nebo alespoň jednostranným vztahováním. Analogicky je třeba rozlišovat také v případě tzv. srovnávání (přirovnávání) myšlenky a toho, co jí je myšleno. Nejde totiž o to, postavit se jako nezávislý pozorovatel mimo „myslící“ i mimo „myšlené“ a pokoušet se najít mezi nimi nějakou podobnost či shodu. Myšlenka (myslící) se těžko může něčím podobat tomu, k čemu se vztahuje, tedy myšlenému. Skutečný problém spočívá v tom, jakým způsobem a do jaké míry kontrolovatelně se myšlenkový výkon vztahuje přesně k „myšlenému“. Tento problém nelze zjednodušovat takovými krycími názvy jako je „název“, „pojmenování“, „označení“ apod., protože označení označuje něco jen pro toho, kdo je schopen mu jakožto označení porozumět. Jinými slovy, jazyk nám tu mnoho nepomůže, protože vždycky se nakonec dostaneme k rozpoznání aktu myšlení jako toho rozhodujícího, zatímco akt pojmenování nebo nazvání je záležitostí druhotnou. To ostatně ukazuje i ta okolnost, že určitému slovu se dostává přesnějšího významu teprve v kontextu, v širší souvislosti (a platí to nejen o jednotlivém slovu, ale také o jednotlivé větě atd.) Totéž slovo může označovat (pojmenovat) celou řadu různých „myšlených“. Ukažme si to na jediném příkladě: slovo „strom“ označuje resp. může označovat podle situace nejrůznější jednotlivé stromy, ale může označovat také „strom vůbec“ ve smyslu botanického rozlišení rostlin na byliny, polokeře, keře a stromy, dále může označovat intencionální předmět ve smyslu myšlenkového modelu, ale také pojem „stromu“, obraz nebo fotografii, znázorňující typ stromu, atd. (Nechme nyní zatím stranou metaforické významy jako „strom života“, „genealogický strom“ atp.)